

Nr 15.

Ankom till riksdagens kansli den 7 mars 1941 kl. 10 f. m.

Utlåtande i anledning av väckt motion angående indragning till staten av vissa opåräknade vinster för försäkringsbolagen.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 23, vilken behandlats av första lagutskottet, har herr *Witzell* hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag till sådan ändring i lagstiftningen, att försäkringsbolagens opåräknade vinster i fråga om icke fullföljda eller outtagna försäkringar måtte i stället komma staten till godo.

I motionen anföres följande.

Hos de inom landet verksamma försäkringsbolagen inträffar det, att fullt inbetalda försäkringar icke bli utbetalda på grund av att vederbörande försäkringstagare efter försäkringstidens utgång icke låta sig avhöra.

En försäkringstagare, som fullgjort sina premieinbetalningar, kan exempelvis avlida utan att vederbörliga försäkringshandlingar anträffas, och försäkringsbeloppet kommer under sådana förhållanden att i överensstämmelse med bestämmelserna i preskriptionsförordningen i handelsbalkens kap. 9 helt tillfalla försäkringsbolaget.

Detta kan icke anses vara tillfredsställande.

Bolagen ha helt naturligt grundat sina premieberäkningar och andra ekonomiska kalkyler på att den efter försäkringstiden dem åliggande utbetalningsskyldigheten av försäkringsbeloppet skall fullgöras.

Om vederbörande försäkringstagares anspråk gentemot bolaget icke göres gällande, kommer således bolaget att tillföras ett kapital, som väl kan betecknas såsom oförtjänt.

Även när det gäller premieinbetalningar på sådana försäkringar, som icke fullföljas, d. v. s. i sådana fall, där försäkringstagare av en eller annan anledning — ekonomiskt obestånd eller annat — upphör med premieinbetalning, kan bolaget anses komma i åtnjutande av kapitalbelopp, vilka det icke haft anledning räkna med för verksamhetens ekonomisering.

Även om försäkringsbolagen beräkna, att de första årspremierna åtgå till administrationskostnader och dylikt, så inträffa otaliga fall, då premier betalas under lång följd av år för att därefter upphöra. Det matematiska värde, som bolagen i vissa sådana fall få utbetala, är så obetydligt, att bolagens vinst av icke fullföljda försäkringar, där icke ens det matematiska värdet uttages, uppgår till väsentliga belopp.

Sådana för försäkringsbolagen opåräknade vinster, som här åsyftas, borde i stället rätteligen tillfalla staten.

Beträffande *preskription* givas bestämmelser i kungl. förordningen den 4 mars 1862 om tioårig preskription och om kallelse å okända borgenärer. § 1 i förordningen innehåller föreskrifter hur bevakning av fordran skall ske. I § 2 stadgas att borgenär, som försummat att bevaka fordran efter vad i 1 § sägs, har förlorat sin talan mot gäldenären. Avbetalning å huvudstol eller räntebetalning, som av gäldenär eller med hans vetskap gjord är, så ock annat gäldenärs erkännande av fordringens tillvaro gäller såsom hade fordringen blivit bevakad (§ 3).

Särskilda preskriptionsbestämmelser äro meddelade i en mängd lagar och författningar. Sålunda stadgas i lagen den 8 april 1927 om försäkringsavtal att den som vill bevaka fordringsrätt på grund av försäkringsavtal skall i laga ordning anhängiggöra sin talan inom tre år från det han fick kännedom om att fordringen kunde göras gällande samt i varje fall inom tio år från det sådant tidigast kunnat ske. Underlåtes det vare fordringsägaren sin rätt förlustig (29 §).

Denna särskilda preskriptionsbestämmelse har av de sakkunniga, vilka utarbetat förslag till lagen, motiverats på följande sätt:

Rättsförhållandets natur kräver, att en slutlig uppgörelse av anspråk, som kunna väckas på grund av försäkringsavtal, icke alltför länge undanskjutes. Vikten härav framträder särskilt i fråga om fordringar, vilka grunda sig å inträffat försäkringsfall. Om det skulle stå fordringsägaren öppet att lång tid efter försäkringsfallet framdraga sina anspråk, erhöles försäkringsgivaren ej den fullständiga överblick över sin ekonomiska ställning, som är en nödvändig förutsättning för all ordnad försäkringsverksamhet. I sådana fall, då försäkringsgivaren tagit återförsäkring, skulle det dessutom möta svårighet att på ett tillfredsställande sätt ordna mellanvarandet med återförsäkringsgivarna. Därtill kommer, att den rättsliga utredningen kan bli synnerligen svår att verkställa efter längre tids förlopp. Av nu anförda skäl har kommittén ansett det påkallat att för fordringar på grund av försäkringsavtal föreslå en särskild preskriptionstid, kortare än den som gäller för fordringar i allmänhet. — — —

Vad beträffar preskriptionstidens längd har kommittén ansett denna lämpligen kunna för vanliga fall bestämmas till tre år från det fordringsägaren får kännedom om att fordringen kan göras gällande. Undantagsvis kan det emellertid inträffa, att den, som äger göra gällande fordran på grund av en försäkring, först efter lång tid eller kanske aldrig får kännedom därom. För en avliden persons arvingar kan det exempelvis vara obekant, att livförsäkring tagits å arvlåtarens liv. Med tanke på sådana fall har det ansetts nödvändigt att i förslaget upptaga bestämmelser om en preskriptionstid, som löper oberoende av huruvida fordringsägaren har kännedom om fordringen eller icke. I sådant syfte har såsom en yttersta gräns för rätten att göra ett fordringsanspråk gällande föreslagits en tid av fem år från det sådant tidigast kunnat ske. — — —

De grunder, som föranlett kommittén att för ifrågavarande slag av fordringar föreslå en kortare preskriptionstid än den vanliga, synas jämväl påkalla, att preskriptionen icke såsom den allmänna tioårspreskriptionen skall kunna utan offentlig myndighets medverkan avbrytas genom krav eller genom gäldenärens erkännande av skulden. I anslutning till vad som gäller

enligt sjölagen föreslås därför, att preskriptionen skall kunna avbrytas allenast därigenom att borgenären i laga ordning anhängiggör sin talan. — — —

Underlåter borgenären att fullgöra vad honom enligt förevarande paragraf åligger för att avbryta preskriptionen, blir följderna den, att fordringsrätten går förlorad.

På förslag av första lagutskottet sattes i lagen om försäkringsavtal den längre preskriptionstiden till tio år; utskottet fann tillräcklig anledning icke föreligga att vid bestämmandet av denna gräns tillämpa en kortare tid än den vanliga preskriptionstiden.

Rörande den i motionen upptagna frågan om *förtidsannullationerna* må nämnas följande.

Beträffande livförsäkring stadgas i försäkringsavtalslagen, att om premiebetalningen skall ske periodvis försäkringstagaren icke är pliktig att hålla försäkringen vid makt genom betalning av premie för en senare period (98 §).

Då ett försäkringsbolags rörelse avser livförsäkring eller annat slag av försäkring för all framtid eller för längre tid än tio år, skola finnas av Konungen stadfästa bestämmelser angående vissa grunder för försäkringsverksamheten (3 och 117 §§ lagen om försäkringsrörelse). Avser rörelsen livförsäkring skola dessa grunder innehålla stadganden angående bland annat den rätt till återköp av försäkringen som må tillkomma försäkringstagaren, verkan av underlåten premiebetalning samt försäkringstagares rätt när, annorledes än i följd av återköp eller underlåten premiebetalning, försäkringen upphör i förtid eller bolaget eljest är fritt från ansvarighet för försäkringsfall. Föreskrifter härom upptagas i 7 och 123 §§ lagen om försäkringsrörelse, sådana dessa lagrum lyda efter en år 1927 i samband med tillkomsten av lagen om försäkringsavtal vidtagen lagändring.

Frågan om förtidsannullationerna har blivit berörd i en år 1936 inom andra kammaren väckt motion, nr 605. Motionären förordade en utredning i syfte att utröna dels om och i vilken utsträckning försäkringsinspektionens befogenhet som tillsynsmyndighet över försäkringsverksamheten borde utvidgas till att även omfatta områden av denna verksamhet, som äro undantagna från mera ingående statlig tillsyn, dels ock behovet och lämpligheten av att lagen om försäkringsrörelse erhöle en sådan ändrad lydelse, att densamma bättre än dittills kunde tillgodose de försäkrades berättigade intressen.

I sitt över motionen avgivna utlåtande anförde första lagutskottet bland annat:

Utskottet har vid sin behandling av de i förevarande motion framförda spörsmålen funnit, att åtskilliga förhållanden inom den enskilda försäkringsverksamheten påkalla noggrann uppmärksamhet. Sålunda torde det betydande antalet förtidsannullationer av livförsäkringar till en del bero på brister i vissa försäkringsbolags anskaffningsverksamhet. Andra omständigheter,

på vilka utskottet icke närmare kan ingå, bidra till annullationerna. Då emellertid dessa innebära en betydande belastning av försäkringen, är det uppenbarligen av största vikt att förtidsannulleringarna motarbetas, i den mån det kan ske utan att försäkringsverksamhetens socialt önskvärda utveckling stäcks. Jämväl ackquisitionens anordnande innefattar spörsmål, vilka, så vitt utskottet kunnat finna, bolagen hittills icke slutgiltigt löst.

Motionen föranledde icke någon riksdagens åtgärd.

Enligt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 22 januari 1937 tillkallades särskilda sakkunniga för att verkställa utredning angående försäkringsverksamheten.

Såsom direktiv¹ för utredningen gäller bland annat: Utredningen bör avse att belysa och enligt sunda försäkringsrättsliga principer tillrättalägga samtliga de spörsmål, som äro av betydelse på försäkringsväsendets område. Utredningen bör klarlägga dels behovet av revision av nuvarande bestämmelser om livförsäkringsbolagens ombud, dels ock huruvida bestämmelser i detta hänseende böra införas på skadeförsäkringens område. Annullationsfrågan bör upptagas till undersökning för bedömande av vilka åtgärder, som böra vidtagas för att i görligaste mån minska annullationerna utan att dock försäkringsverksamhetens socialt önskvärda utveckling stäcks.

Enligt beslut av chefen för handelsdepartementet den 12 januari 1940 vilar försäkringsutredningen tills vidare.

Utskottet. I förevarande motion beröras två särskilda spörsmål, av vilka det ena gäller rätten till förfallna men outtagna försäkringsbelopp och det andra hänför sig till de s. k. förtidsannullationerna av försäkringar.

Vad beträffar en försäkringstagares rätt på grund av inträffat försäkringsfall är det givetvis nödvändigt med bestämmelser om en viss tidpunkt, efter vilken krav mot försäkringsgivaren kan avvisas. Av skäl, som angivits vid tillkomsten av lagen om försäkringsavtal, ha bestämmelserna om preskription av fordringar på grund av försäkringsavtal gjorts strängare än den allmänna tioårspreskriptionen. Verkan av preskription i dessa fall är att fordringsrätten går förlorad. Tanken att outtagna försäkringsbelopp skulle inbetalas till statsverket låter sig icke väl förena med de allmänna grunderna för preskriptionen. Utskottet vill framhålla, att det står försäkringsgivaren öppet att även efter preskriptionstidens utgång utbetala förfallet försäkringsbelopp. Det får också anses önskvärt att försäkringsgivaren avstår från att göra preskriptionsinvändning i fall då utbetalning av försäkringsbeloppet framstår såsom skälig. Enligt vad som upplysts är det regel bland försäkringsföretagen att man förfar på detta sätt.

Den andra i motionen berörda företeelsen, förtidsannullationerna, hör till de centrala spörsmålen inom livförsäkringsverksamheten. I de för försäk-

¹ Dessa direktiv ha i sin helhet intagits i utskottets utlåtande nr 14 s. 3—6.

ringsutredningen utfärdade direktiven har angivits, att annullationsfrågan bör upptagas till undersökning för bedömande av vilka åtgärder som böra vidtagas för att i görligaste mån minska annullationerna utan att dock försäkringsverksamhetens socialt önskvärda utveckling stäcket. Man torde sålunda kunna utgå från att detta spörsmål blir allsidigt belyst när försäkringsutredningens arbete, vilket för närvarande vilar, framdeles återupptages och slutföres.

På grund av det anförda får utskottet hemställa,

att förevarande motion, II: 23, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 6 mars 1941.

På första lagutskottets vägnar:

K. SCHLYTER.

Vid detta ärendes behandling hava närvarit:

från första kammaren: herrar *Schlyter, Gärde, Wagnsson, Karl Emil Johanson, Branting, Eskhult, Ewerlöf* och *Karl Johan Olsson*;

från andra kammaren: herrar *Lindqvist* i Halmstad, *Gezelius, Ryberg, Berg, Landgren, Lindahl, Nilson* i Eskilstuna och *Andersson* i Mölndal.
